

GERHARD KESSLER'İN HAYATI VE TÜRKİYE'DE SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞMESİNDEKİ KATKILARI*

Prof. Dr. Andreas Hänlein*

Çev: Doç. Dr. Alpay Hekimler*

Genç Türkiye Cumhuriyeti üniversitelerini yeniden inşa ederken Almanya'da Nasyonal Sosyalistlerin iktidara gelmesini tarihsel bir tesadüf olarak değerlendirmek gerekir. Bu tesadüf, Almanya'dan kovulan ve kaçmak zorunda kalan sayısız bilim adamının sadece Türkiye'ye sığınmalarını değil, onun ötesinde bilimsel olarak çalışmalarını sürdürebilmelerine olanak tanımıştır. Bu bilim adamları arasında Almanya'da en tanınmış olanları hukukçu Ernst Eduard Hirsch ve iktisatçı Fritz Neumark'tır. Gerhard Kessler ismi ise Almanya'da daha az tanınmaktadır. Ben, Gerhard Kessler ismine ilk defa Türkiye'de iş ve sosyal güvenlik hukukunun gelişimi konusu ile ilgilenmeye başladığım zaman rastlamıştım. 1998 yılında İktisat Fakültesi Kütüphanesinde Kessler ile ilgili araştırmalarda bulunup özellikle sürgünde bulunduğu dönemde kaleme almış olduğu yazıları incelemiştim. Bu nedenledir ki, İstanbul Üniversitesinde sığınma ve çalışma imkanı bulan Kessler ile ilgi bir tebliği verebilme imkanı tarafıma tanındığı için hem mutluyum hem de büyük bir onur duymaktayım.

Tebliğimde ilk olarak Kessler'in hayatına ilişkin genel bir bilgi vermek istiyorum. Ardından Nazilere karşı vermiş olduğu mücadelesine değindikten sonra Fakültenizde gerçekleştirmiş olduğu çalışmaları ve böylelikle de Türkiye'de sosyal politikanın gelişmesinde sağladığı katkıları değerlendirmek istiyorum.

---

* 14 Aralık 2006 tarihinde İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinin kuruluşunun 70.yılı etkinlikleri kapsamında sunulan tebliği metninin Türkçe versiyonudur.

* Kassel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

* Namık Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi.

I. Hayatı

Gerhard Kessler 1883 yılında Prusya'da Protestan bir papazın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Doğumundan bir yıl sonra ailesi Berlin'e taşınmış ve orada okula devam etmiştir. 1901 yılında lise mezuniyet sınavını vermiştir. 1901 ile 1907 yılları arasında önce Berlin ve Leipzig Üniversitelerinde tarih ve coğrafya eğitimi, ardından da iktisat ve sosyal bilimler eğitimi almıştır. 1905 yılında, yani eğitimin dördüncü yılında Leipzig Üniversitesinde doktora sınavını vermiştir. Doktora tezini Roma Tarihi üzerine hazırlamıştır. Eğitim sürecini tamamlayan Kessler, daha sonraki yıllarda Cumhurbaşkanı olacak olan Theodor Heuss ile birlikte, papaz olan neo-liberal görüşlü politikacı ve milletvekili Friedrich Naumann'ın asistanlığını yapmıştır. Bu dönem ile birlikte bilimsel yayın faaliyetleri de başlamıştır.

İktisat alanında ise ilk çalışması, 1907 yılında yayınlamış olduğu "Alman İşveren Kuruluşları" (die deutschen Arbeitgeberverbände) adlı kapsamlı çalışmasıdır. Bu çalışma, Sosyal Politika Derneğinin katkıları ile hazırlanmıştır. Titiz bir çalışma sonucunda hazırlanan bu eserde Kessler, ilk olarak işveren kuruluşlarının tarihsel gelişim sürecini ve organizasyon yapılarını incelemektedir. Kitapta yaygın olan kanı, işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi için işçilerin birleşmeleri yönünde çalışmalarda bulunmalarının doğal haklarının olduğu ve bu nedenle de mevzuatta yer alan koalisyon özgürlüğüne ilişkin kısıtlamaların kaldırılması gerektiği yönündedir. Çalışma şu tespitler ile son bulmaktadır: İşveren kuruluşları halen karşı mücadele aracı olarak grev sigortasını ve lokavt uygulamalarına, katılımcı toplu sözleşme ve uzlaştırma komisyonlarına göre daha sıklıkla baş vurmaktadırlar. Kitabın son cümlesi : "...gelecek ve başarı merhametsizce sınıf kavgasını nasihat edenlerin değil, barışçıl yollarla anlaşılan ve özellikle işçi haklarını tanıyanların olacaktır." şeklindedir.

1910 yılında Kessler "Genç İşçilerin Gece Çalışması" (Die Nachtarbeit jugendlicher Arbeiter) başlıklı bir çalışma yayınlamıştır. 1911 yılında ise işveren kuruluşları temasını işlemeye devam ederek "İşveren Kuruluşlarının Çalışma Biçimleri" (Die Arbeitsnachweise der Arbeitgeberverbände) adlı bir kitap yayınlamıştır. Bu eseri hazırlamasında 2 Haziran 1910 tarihinde kabul edilen ve İmparatorluk Almanya'sında ilk işe aracılık yasası olarak kabul gören "İşe Aracılık Yasası" (Stellenvermittlergesetz) etkili olmuştur. Kessler, işe aracılık

faaliyeti uygulamalarını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyarak, tarafsız bir biçimde işgücü arz ve talep dengesinin sağlanması yönünde işe aracılık faaliyetinin yerine getirilmesi gerektiği yönünde düşüncelerini açıklamıştır. İşverenler tarafından yürütülmekte olan işe aracılık faaliyeti çoğu zaman iddia edildiği biçimde yerine getirilmişse de, Kessler, katılımcı veya işçilerinde denetiminde gerçekleşecek bir işe aracılık uygulamasından çekinilmemesi gerektiğini belirtirken aynı zamanda işe aracılık faaliyetinin bir iş mücadelesi aracı olarak zamanını tamamladığını belirtmiştir.

1911 yılında Kessler Braunschweig Teknik Yüksek Okulunda ekonomi ve sosyal bilimler alanında doçentlik unvanını almış ve 1912 yılında da Jena Üniversitesinde sosyal politika ve ulusal ekonomi alanında profesörlüğünü almıştır.

1913 yılında evlenen Kessler'in eşi Dorothea'dan (1882-1939) dört çocuğu dünyaya gelmiştir; Gerhild, Hans, Gottfried ve Adelheit. Birinci dünya savaşı sırasında ilk önce 27 ay boyunca Fransız Cephesinde görev almış, savaşın son iki yılında ise Romanya'da idari görevleri yerine getirmek üzere görevlendirilmiştir. Savaşın bitiminin ve de Almanya'ya geri dönüşünün ardından Jena Üniversitesine Profesör olarak atanmıştır. Burada özellikle sosyal politika alanında çalışmalarını sürdürmüştür. Dinleyicileri arasında sonradan Kessler'in tebliği verme yeteneğini övecek olan Fritz Neumark'da bulunmaktadır.

Kessler Jena'da yayın faaliyetini hızlı bir şekilde sürdürmüştür. Burada ilk olarak, 1919 yılında, Jena'daki Zeiss İşletmesi paralelinde gelişen kooperatifçilik hareketinden etkilenerek yazdığı "Die Siedlung der Heimstättengenossenschaft zu Jena" adlı çalışması yayınlanmıştır ki, bu harekette daha önceden ifade edildiği üzere bizzat yer almıştır. 1920'de "Alman Ekonomisinin Yeniden Kuruluşu" (Der Neuaufbau des deutschen Wirtschaftswesen) başlıklı bir tebliği yayımlanmıştır. Hayallerden arındırılmış bir biçimde Alman ekonomisinin yeniden inşası edilmesi gerektiğini belirterek, bu hedefe yönelik olarak mali, ekonomik ve sosyal politika önerileri getirmiştir. Sosyal politika alanında özellikle bir Çalışma Konseyi Yasasının (Betriebsrätegesetz) oluşturulması cesaretinin gösterilmesi gerektiği yönündeki görüşü öne çıkmaktadır.

1927 yılında Kessler Leipzig Üniversitesine geçerek İktisadi Bilimler ve Sosyal Politika kürsüsünün başına geçmiş ve aynı zamanda İstatistik Enstitüsünün Müdürlüğü görevini üstlenmiştir.

1930/1933 yılları arasında Alman Demokratik Partisi/Devlet Partisi" üyesi olarak giderek güçlenen Nasyonal Sosyalizm karşısında aktif olarak faaliyet göstermiştir. 5 Mart 1933 seçimlerinin ardından, Hitler'in Koalisyon Hükümetinin oylarının çoğunluğuna sahip olması ile birlikte, aynı Mart ayı içerisinde Kessler'in Leipzig Üniversitesindeki profesörlüğüne son verilmiştir. Kessler daha sonra kaleme alacağı yazılarında, özgürlük, hak ve adalet alanında vermiş olduğu savaş uğruna, despot hükümet tarafından görevinden atılan ilk Alman Profesör olmanın gururunu taşıdığını ifade edecektir. İzleyen aylarda Kessler sürekli takip edilmiş, evinin camları kırılmış, evi ve işyeri aranmıştır. Ardından da herhangi bir İddianame hazırlanmadan ve yargılanmadan Haziran - Ağustos 1933 tarihleri arasında hapsedilmiştir. Cumhurbaşkanı Hindenburg'un müdahalesi ile daha uzun süreli hapis edilmesi engellendikten sonra bile aylarca Gestapo'dan saklanmak zorunda kalmıştır.

Bu süre zarfında Kessler, Türk Milli Eğitim Bakanlığından İstanbul'a gelmek üzere bir davet almıştır ki, bu daveti almasında daha önceden öğrencisi olduğu ve bundan sonra meslektaşı olacak Fritz Neumark'ın büyük rolü olmuştur. Berlin'deki Türk Büyükelçiliğinden ve Ankara'daki Türk Dışişleri Bakanlığından vizesini aldıktan sonra, ailesi ile birlikte ülkesini terk edebilmiş ve Aralık 1933 yılının ortalarında Kessler ailesi İstanbul'a ulaşmıştır.

Bu tarihten itibaren Kessler 18 yıl boyunca İstanbul Üniversitesinde Sosyal Politika Kürsüsünde, sosyoloji, iktisadi bilimler, siyaset bilimi ve yerel yönetimler derslerinden de sorumlu olarak görev almıştır. 1935 yılında İktisadi Bilimler ve Sosyoloji Enstitüsünü kurmuş ve yönetmiştir. 1937 yılında ise İktisat Fakültesinin kurulmasının ardından, iktisat derslerinin Hukuk Fakültesi çatısı altında verilmesi uygulamasına son verilmiştir.

Kessler 1951 yılına kadar İstanbul'da yaşamını sürdürmüştür. Savaşın ardından ilk olarak 1949 yılında Göttingen Üniversitesinde ders vermiş ve 1950 yılında Göttingen Üniversitesinde Misafir Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır. 1951 yılında ise Göttingen Üniversitesine sürekli

olarak dönmüştür. 1946 yılında Leipzig Üniversitesi tarafından Fahri Doktora unvanı verilen Kessler, 1954 yılında ise Büyük Federal Hizmet Nişanı ile onurlandırılmıştır. 1958 yılında sağlık nedenleri ile Kessler, Kassel’de bir Huzurevine çekilmek zorunda kalmış ve burada da 80.doğum gününe birkaç gün kala 1963 yılında hayata gözlerini yummuştur.

II. Nasyonal Sosyalizme Karşı Savaşı

Kessler’in hayatına böylelikle kısaca değindikten sonra, biraz daha ayrıntılı bir şekilde nasyonal sosyalistlere karşı yürütmüş olduğu mücadele üzerinde durmak istiyorum.

Kessler’in kendisi, Nasyonal Sosyalizme karşı başlatmış olduğu savaşın tarihini 1930 olarak belirlemiştir. Kendisi o dönemde açık bir şekilde Alman Demokrat Partisinin (Deutsche Demokratische Partei - daha sonraları Devlet Partisi adını alacaktır -Staatspartei) yanında yer almıştır. Kessler 1933 seçimlerinde bu partiden milletvekilli adaylığını koymuştur. Saldırgan nitelikli konuşmalarda bulunarak açık ve kesin bir şekilde nasyonal sosyalizme karşı yazılar yayınlamıştır. 28 Kasım 1932 tarihinden itibaren “Neuer Leipziger” Gazetesinde yazıları yayınlanmaya başlamıştır ki, bu yazılar daha sonradan “Mücadele ve Kuruluş! Genç Alman Politikası” (Kampf und Aufbau! Junge deutsche Politik) başlığı altında toplanarak bir kitap halinde 5 Mart 1933 seçimleri öncesinde yayınlanmıştır. Söz konusu bu yazılarda özgürlüğe ilişkin saldırgan sözler kullanmaktan geri kalmamıştır. Bu yazılarda açık bir biçimde nasyonal sosyalistlerin ırkçılık doktrini ve antisemitizme karşı çağrılara yer verilmiştir. Weimar Cumhuriyetinin son günlerinde Kessler, Weimar Cumhuriyeti Anayasası savunucusu olarak kendisini göstermiştir. Neredeyse bağımsız olarak nitelendirilmesi mümkün olmayan seçimlerin gerçekleşmesinden yaklaşık üç hafta önce yayınlanan bir yazının son cümlelerinde şu ifadelere yer vermiştir: “Bugün ve yarın yeni orta sınıf için siyasi mücadele başlamalı, uyuyanlar uyanmalı ve şiddeti vaaz eden gürültülü politikacılara karşı çıkmalı, üniformalı dikta yönetimine karşı özgürlük ayağa kalkmalıdır”.

28 Kasım 1932 tarihinde Kessler’in ilk muharip yazısı yayımlandıktan sonra 29 Kasım 1932 günü 40 genç dersini basar. Kessler bu olay ile ilgili olarak “Mücadele ve Kuruluş” adlı eserin önsözünde: “Kalabalık, Leipzig Üniversitesindeki Amfideki dersimi,

ıslıklar, bağışmalar ve hakaret içerikli sözler 20 dakika boyunca işgal etti. Asker olarak bundan çok daha kötüsünü yaşamıştım, çünkü 27 ay boyunca, bana hakaret eden şahıslar daha "Anavatan" kelimesini yazmayı bilmez iken, ben batı cephesinde Verdun'da bulunmuştum. Yüksek Öğretim Birliğinin öğrenen ve öğreten 32 yıllık üyesi olarak bu olay beni çok utandırmıştır. Bu olayın akademik açıdan değerlendirilmesinin yeri burası değildir. Baskını düzenleyenler, bu baskın ile beni yıldırabileceklerini inanmışlarsa da, çok yanılmışlardır".

Seçimlerden sonra iktidara gelen Nasyonal Sosyalistler, kendilerine açıkça karşı olan Kessler'i görevinden uzaklaştırmışlardır. Kendisinin hapis edilmesi yönünde söylentiler dahi söz konusuydu. 1933 yılında İstanbul'a gidebilme olanağına sahip olması, büyük bir şans olarak değerlendirilmelidir.

Ancak kendisini takip edenlerin kolları Türkiye'ye de uzanır. 17 Mayıs 1933 tarihinde Dışişleri Bakanlığı tüm dış temsilciliklere kaçakların izlenmesi talimatını vermiştir. Hatta 1937 ve 1939 yıllarında Eğitim Bakanlığının Dış İlişkiler Bölümü, Herbert Scurla adında bir memura, Türkiye'ye iltica etmiş öğretim üyelerinin durumlarının incelenmesi ve kendilerine karşı nasıl bir tavır izlenmesi gerektiğine ilişkin çözüm önerileri içeren bir raporun hazırlanması görevini verir.

Kessler doğal olarak İstanbul'da da suskun kalmamıştır. Dışişleri Bakanlığı tarafından sürekli izlenmektedir. Bunun ile birlikte 1938 yılı veya 1939 yılında Başkonsolosluk vatandaşlıktan çıkartılmasını talep etmiştir. O güne değin beklenmiş olmasının gerekçesi ise çocukları ile bağdaştırılmıştı. Kızı babasının razı olmamasına rağmen "Nasyonal Sosyalist Alman Kızlar Birliğine" katıldığını ve Üçünü Reich'e hayranlık duyduğu, buna karşın oğlu Hans'ın üçünü Reich'e açıkça karşı olduğu belirtilmiş ve bu nedenle de Hans'ın Alman okulundan atıldığı ifade edilmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda Kessler 1939 yılında vatandaşlıktan çıkartılmıştır.

Ancak Alman Reich'inin kolu daha uzaklara da ulaşabilmiştir ve Kessler vatandaşlıktan çıkartıldıktan sonra, Başkonsolosluk Kessler'in büyük kızı Gerhild'in uzun zamandan beri hasta olan Annesi ve 13 yaşındaki kız kardeşi ile birlikte kimsenin haberi olmadan Almanya'ya gitmelerini sağlamıştır.

1943 yılında Türkiye'ye iltica etmiş olan Almanca konuşanlar arasında siyasi bir organizasyon oluşmaya başlamıştı. Bu organizasyonun faaliyete geçilmesi yönündeki son kıvılcımı ise Haziran 1943'de Krasnogorsk Moskova'da "Bağımsız Alman Ulusal Komitesinin" (Nationalkomites Freies Deutschland) kurulması olmuştur ki, bu oluşuma Alman Komünistler ve de Weimar Cumhuriyeti döneminde oldukça tanınmış olan ve Ankara'da sürgünde yaşayan Ernst Reuter'de dahil olmuşlardır. Bu kuruluştan farklı olarak Türkiye'deki oluşum ile ulusal ve siyasi açıdan bağımsız bir grubun oluşturulması hedeflenmiştir. Bu nedenle 14 Ağustos 1943 tarihinde ilticacılar Kessler, Rüstow, Reuther, Wilbrandt, Breusch, ve Kosswig - siyasi etkilerden uzak kalabilmiş olan - "Alman Bağımsızlık Birliğini" (Deutschen Freiheitsbund) kurmuşlardır. Grubun "Ne Olacak?" başlıklı programını Gerhard Kessler oluşturmuştur. Kessler ayrıca el ilanları da kaleme almış ve bunlar Radio Algier ve Tunus tarafından duyurulmuştur.

III. 1933 - 1951 Yılları Arasında Türkiye'de Sosyal Politika Öğreticisi ve Uygulayıcısı

Gerhard Kessler, Philipp Schwartz ve Albert Malche'nin ve de "Alman Bilim Adamları Yardım Topluluğunun" (Notgemeinschaft deutscher wissenschaftler) Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderdiği bilim adamları arasında yer alır. Atatürk, 1931 yılında Cenevreli pedagog Malche'yi Türkiye'de yüksek öğretimin reform edilmesi için öneriler geliştirmek ile görevli kılmıştır. Amaçlanan ülkenin ihtiyaç duyduğu inovasyonu sağlamak ve böylelikle kendi kendine gelişen bir yapıyı kurmaktır. Bu hedef kapsamında ise iltica edenler ile sözleşmeler bağlanmıştır.

Akdedilen belirli süreli sözleşmeler kapsamında Alman Profesörler kendi alanlarında modern bir eğitim oluşturmak ve genç Türk bilim adamlarını yetiştirmek ile görevli kılınmışlardır. Bu nedenle de alanlarında ders kitapları yazmak ve de Türk asistanları araştırma süreçlerine dahil etmeleri yönünde zorunlu tutulmuşlardır. Mümkün olduğu ölçüde Türkçe'yi öğrenmeleri de kendilerinden beklenmiştir. Kessler kendisinden beklenen son isteği yerine getirememiştir. Çünkü yeni bir dil öğrenebilmesi için yaşlanmıştı. Ancak kendisi misafir olduğu ülkeye gösterdiği çalışma azmi ile minnettarlığını ortaya koymuştur. 1933 ile 1951 yılları arasında çok sayıda kitabı - ki bunlar arasında

önemli sayıda ders kitabı yer almaktadır - ve çok sayıda Türk dergilerinde, Armağanlarda makaleleri yayınlanmış ve de kitaplarda bölüm yazarlıklarında bulunmuştur. Yayınları meslektaşları tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir.

1934 yılında "Sosyoloji" (Soziologie) isimli çalışması yayınlandıktan sonra Kessler, 1938 yılında "İçtimaiyata Başlangıç" (Einführung in die Gesellschaftslehre) adlı kapsamlı eserini, 1940'da "Kooperatifçilik" (Genossenschaftswesen) ve aynı yıl "İktisat Tarihi" (Wirtschaftsgeschichte) adlı eserleri yayınlamıştır. 1945 yılında ise Kessler, "Sosyal Politika" (Sozialpolitik) başlığı altında bir ders kitabı yayınlamıştır.

Kessler'in katkı sağladığı diğer bir alan da İktisat Fakültesi Kütüphanesinin kuruluşu olmuştur. Kessler'in boş zamanlarının çoğunu Kütüphanenin kuruluşu için harcadığı ve burada 50.000 kitabı bizzat katalogladığı anlatılmaktadır. 1998 yılında Kütüphanenizde çalışmalarda bulunduğum sırada kayıt fişlerini bizzat görebilmişim.

Sosyolojinin görevi, hayali bir toplum ile ilgili bilimsel spekülasyonlarda bulunmak değil, sosyal yaşamın farklı ve gerçekte ortaya çıkan görüntüyü incelemektir. Bu görüşten yolla çıkan Kessler, tüm Türkiye'de sayısız inceleme gezisine çıkmıştır. Anlatılana göre Kessler, Türkiye'yi kimsenin tanımadığı kadar iyi tanımaktaydı. Tüm ülkeyi batıdan doğuya, kuzeyden güneye gezdiği ve böylelikle problemleri bizzat yerinde gördüğü anlatılmıştır. İstanbul'un her köşesini tanımış ve çok sayıda büyük işletme ve madenlerde inceleme gezilerinde bulunmuştur. Gerçekleştirdiği bir maden işletmesinin incelemesi sırasında Maden Mühendislerinin kendisini Madencilik Fakültesi Profesörü olduğunu sanmalarına dahi neden olmuştur. Sahip olduğu bu yapısı nedeniyle Kessler, sürekli sosyal politika problemlerine ilişkin olarak görüşlerini açıklamış, reformlar önermiş ve bunların hayata geçirilmesinde de aktif rol üstlenmiştir. Özellikle 1940 - 1941 yılları arasında kaleme aldığı "Türkiye'nin Sosyal Politika Problemleri" (Die sozialpolitischen Probleme der Türkei) konulu makaleleri dikkat çekicidir. Yazdığı bu makalelerde ilk olarak halen göçebe olarak yaşayan ve hayvancılık ile geçinenlerin ve de yerleşik olarak tarım ile uğraşanların sorunlarını sosyal politika perspektifinden değerlendirmiştir. Türk çiftçilerinin ekonomik açıdan desteklenmesi kapsamında özellikle hükümetin hayata geçirdiği okuma yazma

kampanyalarını desteklemiş ve de köy öğretmenlerine, tarım kooperatifleri kurulması yönünde katkı sağlamaları yönünde tavsiyelerde bulunmuştur. Bunun dışında ayrıca süt sanayinin desteklenmesi gerektiğini özellikle dile getirmiştir. Esnaf ve Sanatkarlar ile Memurların sorunlarına da değinen Kessler daha sonraları klasik bir sosyal sorun olarak kabul edilmiş olan iş ve sosyal güvenlik hukukuna ilişkin reform projeleri üzerinde çalışmalarda bulunmuştur.

1936 yılında iş kanununun kabul edilmesinin ardından iş hukuku alanında kat edilen mesafeyi Kessler, yasanın yürürlüğe girmesinin ardından kısa bir süre sonra taktir ile karşılamıştır. İş hukukunun, yasanın kapsam alanına dahil olmayan iş kollarını da (madencilik, ağır sanayi, denizcilik ve tarım) kapsayacak şekilde geliştirilmesini ve de bir “Çocukların Korunması Yasasının” kabul edilmesini tavsiye etmiştir. Ancak, özellikle de pozitif koalisyon hakkının tanınması ve toplu sözleşme yolunun açılması yönünde görüşlerini dile getirmiştir. 1945 yılında Çalışma Bakanlığının kuruluşu sebebiyle vermiş olduğu tebliğinde Kessler, koalisyon özgürlüğünün önemini vurgulamıştır. Kessler’in görüşlerinin koalisyon yasalarının kaldırılmasında ve 1947 tarihinde kısıtlayıcı da olsa Sendikalar Kanununun kabul edilmesinde önemli bir rol oynadığı tahmin edilmektedir. Koalisyon yasalarının ortadan kaldırılması ile birlikte Kessler ve asistanı Orhan Tuna ilk Türk sendikası kurucuları arasında sayılmaktadırlar. Kessler o dönemlerde henüz herhangi bir tecrübeye sahip olmayan birinci nesil sendika yöneticilerinin yetiştirilmesi konusunda faaliyet göstermiştir.

Kessler ayrıca 1936 İş Kanunda da ifade bulmuş olan bir sosyal güvenlik sisteminin kuruluşunu tavsiye etmiştir. Bağımsız bir kaza sigortasının kuruluşunu ve de kazayı önleyici tedbirlerin uygulamaya alınması tavsiyeleri arasında yer almaktadır. Ona göre hastalık, malullük ve yaşlılık sigortası kolları tek bir çatı altına oluşturulmalıydı. Batıda yaygın olan dağınık sigortalılık uygulamasının Türkiye’de de uygulanmasının uygun olmayacağını belirtmiştir. İşsizlik sigortası uygulamasına geçilmesi konusunu ise o dönemler için bir zorunluluk olarak görmemektedir. İşsizlerin ihtiyaç duydukları şeyin iyi organize olmuş işe aracılık faaliyetinin yürütülmesi ve kamusal iş projelerinin geliştirilmesi olduğunu ifade etmiştir. Kessler, ortaya attığı görüşler doğrultusunda 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumunun ve İş ile İşçi Bulma Kurumunun kuruluşunda görev almıştır. Sosyal sigortaların

kuruluşunun yanında "genç Türkiye'nin en önemli sosyal politika görevi olarak" yoksuların haklarının korunması yönünde modern bir yasal düzenlemenin getirilmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunmuştur.

1936 yılında sosyal güvenliğe ilişkin ilan edilmiş olan yasalar Türkiye'de kabul edildikten sonra Kessler 1950 yılında Türkiye'de Sosyal Sigortalar ile ilgili ilk çalışmayı yayınlamıştır.

IV. Gerhard Kessler'in Önemi

Kessler eğitimine tarih ve coğrafya alanında başlamış ve bu başlangıç onun daha sonradan kaleme alacağı iktisadi ve sosyolojik içerikli yazılarını derinden etkilenmesine neden olmuştur. Çünkü bu yazılar bize kapsamlı bir biçimde tarihsel ve coğrafi merakını gözler önüne sermektedir. Kessler büyük bir teoriyken değildi ve bunu olmak da istemiyordu zaten.

Kessler'i, Alman iktisatçıların "tarihçi okuluna" (historische Schule) dahil etmek gerekir, ki bu okul Kessler'in öğrencilik döneminde Alman iktisat bilimi açısından baskın bir konuma sahiptir. Ancak 1920'li yıllarda genç neo-klasik teorisyenlerden Walter Eucken, Wilhelm Röpke ve Alexander Rüstow gibi iktisatçıların başlattıkları tartışmalara Kessler dahil olmamıştır.

Otoriter ve organize olmuş bir devlet idaresi ve az yada çok ekonomi üzerine baskıda bulunma özelliklerine sahip olan tarihçi okul, özünde sosyal politika açısından etik ve motive eden yönüyle sosyal uyumsuzlukların ortadan kaldırılması ve sosyal eşitliğin sağlanması gerekliliğinden yola çıkmaktadır. Bu okulun anlayışına göre devlet, gerek Prusya devletinde gerekse Wilhelm dönemi devletinde "Sosyal Politika açısından Arşimet'in kaldıracağı durumundadır". Okulun bu özelliklerinden etkilenmiş olan Kessler sürgünde bulunduğu yıllar içerisinde, otoriter bir biçimde yönlendirilen Türkiye Cumhuriyetinin gelişim yıllarında uyum sağlamıştır. O dönemlerde Türkiye'de güçlü bir devletin varlığı ile tepeden gerçekleştirilen reformlar ile toplumun modernize edilmesi söz konusudur.

Genç sosyoloji bilimüne baktığımız zaman ise, Kessler'in bu alanda ilk çalışmalarını Türkiye'de verdiğini görmekteyiz. Sosyoloji açısından yaptığı katkılar daha çok sosyal politika programların geliştirilmesi yönünde tarımsal alanda ve toplum tümüne yönelik yapmış olduğu

incelemeleri kapsamaktadır. Türkiye’de sosyoloji açısında bir katkının yapmadığını doğal olarak iddia edebilmek mümkün değildir. Kessler, Türk sosyolojisine, Max Weber gibi, ancak özellikle de Ferdinand Tönnies gibi Alman sosyologların kapılarını açmıştır. Türkiye’deki çalışmalarında Tönnies’in öğretilerinden etkilendiği açıktır. Kessler “Cemaat ve Toplum” dan etkilediği kadar Tönnies’in sosyal reformlar ve bağımsız sendikacılık hakkındaki görüşlerinden de esinlenmiştir.

Bunun ile birlikte Tönnies ve Kessler’in ortak yönlerinden en önemlilerinden biri de Nasyonal Sosyalizme karşı sarsılmaz karşı duruşları oluşturmaktadır. Kessler’in bu yöndeki tavrını etik tutumu ile bağdaştırmak mümkündür ki, bu tutumunu özellikle öğrencisi Tuna da ifade etmiştir. Tuna’nın yanında Fritz Neumark da Kessler’in “human Hıristiyan düşüncesini ve de hayırseverliğin zorunluluğuna inanmışlığını” övmüştür.

Bilimsel bir üst kavram olarak “sosyal politika” günümüzde anlamını yitirmeye başlamıştır. Bugün sosyal politika ile spesifik açıdan hukuk, siyaset bilimi, iktisat ve sosyoloji bilimleri meşgul olmaktadır. Disiplinlerin birbirlerini etkilemeleri teşvik edilse de, bu sınırlı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle bugün Gerhard Kessler gibi bir bilim adamı, uzun bir geçmişin ve geleceğin temsilcisi olarak karşımıza çıksa da, etik başlangıcı ve de gerçeklere olan bağlılığı nedeniyle tarihçi okulun en önemli temsilcisi olarak kabul edilmesi gerekmektedir ve günümüzde bizler için halen bir örnek oluşturmaktadır.

Kessler daha sonraları Türkiye tarafından kabul edilmesi ile ilgili olarak düşüncelerini şu sözler ile dile getirecektir: “Asil ve şövalye ruhuna sahip Türk ulusuna bana bu imkanı tanıdıkları için ebediyen müteşekkire kalacağım”. Kessler ortaya koyduğu çalışmalar yoluyla Üniversitesine teşekkür etmiş olması örnek oluşturur niteliktedir. Kessler, İstanbul Üniversitesinin çağdaş ve modern eğitim ve araştırma alanında gelişebilmesi için çok önemli katkılar sağlamıştır. Bu nedendir ki bugün halen Gerhard Kessler’in hatıralarda canlı tutulması büyük önem taşımaktadır.